

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีการประยุกต์นำเอาแนวคิดการมีส่วนร่วมตามกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) ซึ่งการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
2. ขั้นตอนการหารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกสถานศึกษาในเขตเทศบาลเมืองบ้านโป่ง เป็นสถานที่ดำเนินการวิจัยซึ่งมีเหตุผลดังต่อไปนี้

1. จากการสำรวจสถานะอนามัยช่องปากตามระบบการเฝ้าระวังและส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนครั้งที่ 1 เดือนมิถุนายน ปีการศึกษา 2557 พบว่านักเรียนมีปัญหาอนามัยช่องปากระดับ 7 และปัญหาโรคฟันผุมากกว่าเกณฑ์ปกติอยู่เป็นจำนวนมาก
2. โรงเรียนเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบของผู้วิจัย ซึ่งมีความสะดวกในการติดต่อผลการดำเนินการตลอดจนสามารถนำรูปแบบที่ได้ไปใช้ในการดำเนินการได้อย่างเต็มรูปแบบ

ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดของกลุ่มประชากร วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.1 ประชากร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่งจำนวน 184 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 3 คน ครูอนามัยโรงเรียนจำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ทันตบุคลากรจำนวน 5 คน และแกนนักเรียนจำนวน 30 คน

2. วิธีการศึกษารูปแบบการส่งเสริมทัศนสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทการดำเนินงานส่งเสริมทัศนสุขภาพที่ผ่านมาร่วมกับการประยุกต์ใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC (Appreciation Influence Control) ดังนี้

2.1 การศึกษาบริบทการดำเนินการส่งเสริมทัศนสุขภาพในโรงเรียนที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยทำการศึกษาแนวคิดและนโยบายการดำเนินงานของผู้บริหาร โรงเรียน ศึกษาแนวทางในการดำเนินงานของครูประจำชั้น ครูอนามัย และทันตบุคลากร ทำการศึกษาทบทวนบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนและแกนนำนักเรียนในการดำเนินการส่งเสริมทัศนสุขภาพที่ผ่านมาร่วมกับการตรวจสอบสุขภาพช่องปากนักเรียน ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

2.1.1 จัดกิจกรรมกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่งจำนวน 184 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 3 คน ครูอนามัยโรงเรียนจำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ทันตบุคลากรจำนวน 5 คน และแกนนำนักเรียนจำนวน 30 คน โดยดำเนินกิจกรรมในวันที่ 20 มีนาคม 2558 เวลา 13.00-16.00 น. แบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้บริหารและคณะครู กลุ่มที่ 2 ครูอนามัยโรงเรียน และกลุ่มที่ 3 ทันตบุคลากร มีขั้นตอนการการสร้างความรู้ตามหลัก A-I-C (Appreciation Influence Control) ดังนี้

2.1.2 ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation: A)

1) A1: การวิเคราะห์สถานการณ์ โรคฟันผุในกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามสภาพจากการตรวจสอบสุขภาพในช่องปาก และ สภาพการของโรงเรียน ในปัจจุบัน โดยวิทยากรให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริม ทัศนสุขภาพในโรงเรียน ในสภาพปัจจุบัน

2) A2: การกำหนดอนาคตในการพัฒนาว่าต้องการอะไร โดยวิทยากรให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละกลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมทัศนสุขภาพในโรงเรียนของตนในอนาคต หรือวิสัยทัศน์ของการดำเนินงานส่งเสริมทัศนสุขภาพในโรงเรียนที่อยากให้เกิดขึ้น

2.1.3 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการสร้างรูปแบบ (Influence: I)

1) I1: การคิดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามภาพพึงประสงค์ โดยวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นได้เสนอกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้

2) I2: การจัดลำดับความสำคัญกิจกรรม วิทยากรให้ผู้เข้าร่วมประชุมจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมอะไรบ้างที่ปฏิบัติ ในการส่งเสริมทัศนสุขภาพในโรงเรียน

2.1.4 ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

1) C1: แบ่งความรับผิดชอบ วิทยากรแบ่งให้ผู้เข้าร่วมประชุมรวมเป็นกลุ่มเดียว ร่วมเสนอความคิดเห็นว่าในกิจกรรมที่ต้องการในแต่ละกิจกรรม ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

2) C2: การตกลงรายละเอียดของการดำเนินการจัดทำแบบปฏิบัติงาน โดยวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นกลุ่มเดียวที่มาเสนอความคิดเห็นว่าในแต่ละกิจกรรมควรดำเนินการในช่วงเวลาใดบ้างตามความเหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้ตามบริบทของโรงเรียน

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เขียนรูปแบบการส่งเสริมทัศนสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

3. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษาแบบการส่งเสริมทัศนสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย

3.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านทัศนสุขภาพเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีข้อมูลจำนวน 5 ตอน ดังนี้

3.1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนเป็นการเลือกคำตอบตามจริงที่ตรงที่สุด

3.1.2 ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโรคฟันผุ มีคำถาม 13 ข้อเลือกคำตอบที่นักเรียนคิดว่าถูกต้อง

3.1.3 ตอนที่ 3 การรับรู้เกี่ยวกับโอกาสเสี่ยงต่อโรคฟันผุ มีคำถาม 10 ข้อตอบตามการรับรู้ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ

3.1.4 ตอนที่ 4 การรับรู้ความรุนแรงต่อการเกิดโรคฟันผุ มีคำถาม 10 ข้อตอบตามการรับรู้ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ

3.1.5 ตอนที่ 5 พฤติกรรมการส่งเสริมทันตสุขภาพ มีคำถาม 10 ข้อ ตอบตามจริงที่ตรงกับนักเรียนกระทำ ทำทุกครั้ง ทำบางครั้งและไม่ได้ทำ

3.2 แบบสอบถามความรู้ด้านทันตสาธารณสุขของนักเรียน เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ ข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว จำนวน 20 ข้อ มีเกณฑ์ให้คะแนนคือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน การแปลผลคะแนนเฉลี่ยดังนี้

ความรู้ระดับสูง หมายถึง ได้คะแนนตอบถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ความรู้ระดับปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนตอบถูกต้องตั้งแต่ ร้อยละ 60-70

ความรู้ระดับต่ำ หมายถึง ได้คะแนนถูกน้อยกว่า ร้อยละ 60

3.3 เครื่องมือตรวจฟัน ประกอบด้วย กระจกส่องฟัน และที่เขี่ยฟัน เพื่อให้การตรวจมีประสิทธิภาพที่ถูกต้องจึงควรมีเครื่องมือในการตรวจ และเวลาตรวจจะต้องจัดทำตรวจให้เหมาะสมมองเห็นง่าย และมีเสียงสว่างเพียงพอโดยทันตบุคลากรที่รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.4 แบบฟอร์มตรวจสุขภาพช่องปากตามระบบเส้นรวางทางทันตสุขภาพ (ทส.001นม.) เป็นแบบฟอร์มที่ใช้ในการตรวจสุขภาพช่องปากของนักเรียนในการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนเป็นประจำ โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยบันทึกการตรวจสุขภาพช่องปากของนักเรียนเป็นรายบุคคลในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำการบันทึกโดยผู้ตรวจสุขภาพช่องปากของนักเรียนคนนั้นๆ

3.5 แบบรายงานการตรวจสุขภาพช่องปากระดับโรงเรียน (ทส.002) เป็นแบบฟอร์มที่ใช้ในการสรุปผลการตรวจสุขภาพช่องปากในนักเรียนในการดำเนินการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยสรุปผลการตรวจสุขภาพช่องปากของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งผู้ตรวจสุขภาพช่องปากเป็นผู้สรุป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในชั้นการใช้รูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้ใช้เครื่องมือดังกล่าวมาแล้วข้างต้นในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลบริบทการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนที่ผ่านมา ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูอนามัย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้นำนักเรียนและทันตบุคลากร

4.2 การตรวจสภาวะทันตสุขภาพของนักเรียน 1 ครั้งต่อภาคการศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการตรวจสภาวะทางสุขภาพของนักเรียนตามแบบ ทส.001 นม. และการรายงานผลการตรวจตามแบบ ทส.002 นม.

4.3 การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันฟลูออไรด์ โดยผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขปัญหานักเรียนที่มีปัญหาอนามัยช่องปากระดับ 7 โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและการรับบริการทางด้านสุขภาพช่องปากของครูอนามัยโรงเรียน

4.4 ข้อมูลสภาวะทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ใช้เครื่องมือตรวจฟัน แบบฟอร์มการเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ (ทส.001นม.) และแบบรายงานการตรวจสุขภาพช่องปากระดับโรงเรียน (ทส.002) โดยทันตบุคลากรที่รับผิดชอบเป็นผู้รับผิดชอบ และทำการใช้แบบสอบถามความรู้ พฤติกรรมทางด้านทันตสุขภาพในการดูแลช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบทดสอบความรู้ พฤติกรรมการปฏิบัติตัวในด้านทันตสุขภาพในนักเรียน

4.5 ทำการหารูปแบบด้วยการระดมความคิดเห็นในกิจกรรมกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและบันทึกข้อมูลที่ได้จากกิจกรรม จากนั้นสรุปออกมาเป็นรูปแบบตามที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการหารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพในการดูแลช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับขั้นตอนการหารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพในการดูแลช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ลำดับ	ข้อมูลที่ต้องการ	เครื่องมือที่ใช้	แหล่งที่มาของข้อมูล	วิธีการ
1	แนวทางการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพ งบประมาณ และแนวทางของรูปแบบ	แบบฟอร์มสัมภาษณ์เจาะลึก	ผู้อำนวยการโรงเรียน	ผู้วิจัยสัมภาษณ์พร้อมการบันทึก

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อมูลที่ต้องการ	เครื่องมือที่ใช้	แหล่งที่มาของข้อมูล	วิธีการ
2	กิจกรรมที่สามารถนำไปหารูปแบบ	แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เจาะลึก	ครูอนามัยโรงเรียน	ผู้วิจัยสัมภาษณ์พร้อมการบันทึก
3	บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพ	แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เจาะลึก	ผู้นำนักเรียน	ผู้วิจัยสัมภาษณ์พร้อมการบันทึก
4	แนวคิดและวิธีการหารูปแบบในการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียน	แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เจาะลึก	ทันตบุคลากร	ผู้วิจัยสัมภาษณ์พร้อมการบันทึก
5	ข้อมูลทันตสุขภาพของนักเรียนชั้น ป.6	-เครื่องมือตรวจฟัน -แบบฟอร์มตรวจสุขภาพช่องปากตามระบบเฟียร์ริง (ทส.001 นม) -แบบรายงานการตรวจสุขภาพช่องปากระดับโรงเรียน (ทส.002 นม)	นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคน โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ทันตบุคลากรตรวจสุขภาพช่องปาก
6	สรุปผลของรูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพในการดูแลช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	แนวทางการสนทนากลุ่ม	-ผู้อำนวยการโรงเรียน -ครูอนามัยโรงเรียน -ผู้นำนักเรียน -ทันตบุคลากร	ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการหารูปแบบเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงการหารูปแบบที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมทัศนสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วยการสรุปผลข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็น การสัมภาษณ์ ความคิดเห็นจากกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปสาระสำคัญ สำหรับข้อมูลในการตรวจสอบสภาพทางช่องปาก ผู้วิจัยใช้สถิติร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นจากกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมมาสรุปเป็นรูปแบบในการส่งเสริมทัศนสุขภาพสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี